

Bachelorgradsoppgave

Religiøse høytidsmarkeringer i den
flerkulturelle barnehagen

Religious observances marking in the
multicultural kindergarten

Hvorfor er det viktig å markere ulike religiøse høytider i barnehagen og
blir dette gjort i flerkulturelle barnehager?

Sigrid Olsen

BLU 360

Bachelorgradsoppgave i førskolelærerutdanning

Lærerutdanning

Høgskolen i Nord-Trøndelag - 2015

HINT

SAMTYKKE TIL HØGSKOLENS BRUK AV KANDIDAT-, BACHELOR- OG MASTEROPPGAVER

Forfatter(e): Sigrid Olsen

Norsk tittel: Religiøse høytidsmarkeringer i den flerkulturelle barnehagen

Engelsk tittel: Religious observances marking in the multicultural kindergarten

Studieprogram: Førskolelærerutdanning

Emnekode og navn: BLU 360 Førskolelærerutdanning

Vi/jeg samtykker i at oppgaven kan publiseres på internett i fulltekst i Brage, HiNTs åpne arkiv

Vår/min oppgave inneholder taushetsbelagte opplysninger og må derfor ikke gjøres tilgjengelig for andre

Kan frigis fra:

Dato: 29.05.2015

Sigrid Olsen

underskrift

FORORD

Jeg har skrevet denne oppgaven for å finne ut hvordan ulike barnehager jobber med å markere ulike religioner som er representert i barnehagen. Grunnen til at jeg valgte dette temaet er fordi jeg følt jeg hadde for lite kunnskap om det og fordi jeg i løpet av mitt utdanningsløp har blitt mer og mer interessert i hvordan man kan arbeide med fagområdet «etikk, religion og filosofi» i barnehagen. Jeg valgte dette temaet også fordi jeg føler det er viktig å ha kunnskap om hvordan man skal møte minoritetsforeldre og barn for å skape et godt foreldresamarbeid.

Jeg ønsker å takke de to pedagogiske lederne som tok seg tid til å la meg intervju dem. Jeg vil også gi en stor takk til min veileder Kathrine Moen, for god hjelp og veiledning gjennom denne prosessen.

SAMMENDRAG

I dette studiet har jeg funnet ut hvordan to ulike flerkulturelle barnehager arbeider med markering av religiøse høytider og hvorfor slike markeringer er viktig. For å få svar på dette har jeg gjennomført et halvstrukturert intervju med to pedagogiske ledere. Ut fra mine resultater fant jeg ut at kun en av de to barnehagene la vekt på å markere de ulike religionene som var representert i barnehagen. Begge barnehagene sa de hadde et godt foreldresamarbeid, men det var kun en av de to barnehagene som jobbet bra for at barna i barnehagen skulle få identitetsbekreftelse i barnehagehverdagen. Barnehagene jobbet ganske ulikt selv om begge barnehagene hadde et kulturelt mangfold.

Innholdsfortegnelse

1. Innledning.....	5
1.1. Problemstilling.....	5
1.2. Avgrensning.....	6
1.3. Begrepsavklaring.....	6
1.4. Oppbygging av oppgaven.....	7
2. Teoretisk tilnærming.....	7
2.1. Høytidsmarkering i barnehagen.....	7
2.2. Hvorfor er det viktig at førskolelærere har kunnskap om ulike religioner?.....	9
2.3. Identitetsbekreftels.....	10
2.4. Perspektivutvidelse.....	10
2.5. Foreldresamarbeid.....	11
3. Metode.....	12
3.1. Kvalitativ metode	12
3.2. Utvalg.....	12
3.3. Halvstrukturert intervju og intervjuguide.....	13
3.4. Pragmatisk tilnærming.....	13
3.5. Analyse av datamateriell.....	13
3.6. Etske hensyn.....	13
4. Resultat.....	14
4.1. Hvilke høytider markeres?.....	14
4.2. Hvordan markeres de?.....	14
4.3. Foreldresamarbeid.....	15
4.4. Viktigheten med disse markeringene.....	16
4.5. Identitetsbekreftelse.....	16
5. Analyse og drøfting.....	17
5.1. Oppgavens gyldighet.....	17
5.2. Høytidsmarkeringer i flerkulturelle barnehager. Blir det gjort?.....	17
5.3. Foreldresamarbeid.....	19
5.4. Viktigheten med religiøse høytidsmarkeringer.....	21
6. Konklusjon.....	22
7. Litteratur.....	24

1. INNLEDNING

I Norge i dag er det mange familier som praktiserer annen religion og kultur enn den luthersk kristne religionen og den norske kulturen. Det kommer stadig flere innvandrere til Norge og i følge statistisk sentralbyrå står det «*Av dei 5 109 000 personane som var busette i Noreg 1. januar 2014, var 11,5 prosent medlemmer av trus- og livssynssamfunn utanfor Den norske kyrkja.*» (Statistisk sentralbyrå, 2014). I norske barnehager er det stor sjanse for at man møter barn og familier med minoritetsbakgrunn og som har en annen religion enn luthersk kristendom. I *rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* står det at «*gjennom arbeidet med etikk, religion og filosofi skal barnehagen bidra til at barna får kjennskap til kristne høytider og tradisjoner og tradisjoner knyttet til høytider i religioner og livssyn som er representert i barnegruppen.*» (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 47) Dette tolker jeg som at de tradisjonene som er knyttet til andre religiøse høytider og livssyn enn den kristne religionen, skal være synlig i barnehager der det er barn med ulike religioner og livssyn. Med ordet synlig mener jeg at ulike religiøse høytider som er representert i barnehagen skal markeres på en eller annen måte. Dette kan føre til utfordringer for barnehageansatte fordi det kreves at de skal ha kunnskap om ulike religioner og livssyn som kan være ukjent for dem. Siden rammeplanen krever at religiøse høytider skal markeres, må barnehageansatte vite hvordan de skal gjøre dette. I rammeplanen står det mål for hvert av de syv ulike fagområdene som skal gjennomføres i løpet av ett barnehageår, og i barnehagens årsplan skal det stå hvordan de skal arbeide for å nå disse målene. Barnehagene bestemmer selv hvilke fagområder de vil legge mest vekt på, så lenge målene for hvert fagområde blir gjennomført.

1.1. Problemstilling

Barnehageansatte bør ha kunnskap om de ulike religionene som er representert i barnehagen for å få til best mulig læring for barna. I rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver står det at personalet må «*la den kristne kulturarven komme til uttrykk blant annet gjennom høytidsmarkeringer og markere andre religiøse, livssynsmessige og kulturelle tradisjoner som er representert i barnehagen.*» (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 47). Det er også viktig at minoritetsbarn får oppleve identitetsbekreftelse gjennom markering av religiøse høytider som barna selv representerer.

Min problemstilling er derfor som følger:

«Hvorfor er det viktig å markere ulike religiøse høytider i barnehagen og blir dette gjort i flerkulturelle barnehager?»

1.2. Avgrensning

Jeg har valgt å avgrense problemstillingen min i denne oppgaven. Jeg har valgt å fokusere på hvorfor det er viktig for barn at religiøse høytider blir markert i barnehagen og hvorfor det er viktig at barnehageansatte har kunnskaper om de ulike religionene som er representert i barnehagen for å skape best læring for barna. Jeg har også valgt å fokusere på å finne ut om dette blir gjort i flerkulturelle barnehagen og hvordan man kan legge til rette for religiøse høytidsmarkeringer. Identitetsbekreftelse hos barn og foreldresamarbeid står også sentralt i min oppgave, siden det henger nøye sammen med religiøse høytidsmarkeringer. Jeg har valgt å ikke fokusere på de kristne høytidsmarkeringene i denne oppgaven.

1.3. Begrepsavklaring

Med begrepet *flerkulturell* mener jeg barn som har flere kulturer enten det er fordi de er født i et annet land med en annen kultur eller har foreldre som kommer fra et annet land med annen kultur og dermed må forholde seg til flere kulturer.

Minoritet og majoritet er to begreper som brukes ofte når vi snakker om mennesker i et flerkulturelt samfunn. Ordet *minoritet* i denne sammenhengen betyr mennesker som har annen kultur og religion enn luthersk kristendom som den norske kirke representerer. Ordet *majoritet* beskriver de menneskene som er en del av den dominerende norske kulturen i Norge.

Begrepet *identitetsbekreftelse* er beskrevet i boka *Se mangfold! «Det å få identitetsbekreftelse handler om å få anerkjennelse for den du er og de ressursene du har med deg»* (Andersen, Bleka og Gjervan, 2013, s. 141)

Begrepet *perspektivutvidelse* beskrives med at barn «*utvider sin forståelse av verden og får innblikk i ulike virkelighetsforklaringer.*» (Hauge 2004 referert i Gjervan mfl., 2013, s. 141)

Eidhamar beskriver ordet *religion* som et nøytralt begrep som dekker flere ulike former for tro på en overanselig virkelighet. Han sier at vi skal nøye oss med en enkel definisjon: «*religion er tro på makter og ordninger som overstiger den materielle og sansbare virkeligheten. De kan være personlige eller upersonlige.*

Mennesket har et forhold til dem, oppfatter dem som vesentlige og forsøker å innrette livet sitt etter dem.» (Eidhamar, 2002 s. 14)

Feiring og markering av religiøse høytider er to forskjellige begreper. I barnehagen skal man ikke feire religiøse høytider men man skal markere de. «En høytidsfeiring omfatter forkynnelse og ritualer som finner sted i regi av for eksempel familien eller et trossamfunn.» (Winje, 2010, s. 25)

En høytidsmarkering derimot innebærer at «en samles for å markere at noen – ikke nødvendigvis en selv – feirer en høytid.» (Winje, 2010, s. 25)

Id al-fitr (id) er en islamsk høytid til minne om at Gud sendte sin åpenbaring, Koranen, til menneskeheten. Id al-fitr henger nøye sammen med fastemånedens ramadan og feires som en avslutning på fasten. (Winje, 2010, s. 79)

Jehovas vitner er en verdensomspennende organisasjon med omtrent 6 millioner aktive medlemmer rundt om i verden. Vitnene, som de blir kalt, anser sin trostradisjon som den eneste sanne kristne, Guds organisasjon i verden. (Eidhamar, 2002, s. 222)

1.4. Oppbygging av oppgaven

Jeg har valgt å dele opp oppgaven min i ulike kapitler med underoverskrifter for å gjøre den mer ryddig og oversiktlig. I resultatdelen har jeg valgt å dele opp kapitlet med fire ulike kategorier som svarer på problemstillingen. Min problemstilling er todelt der den første delen, «*Hvorfor er det viktig å markere ulike religiøse høytider i barnehagen*», blir svart på av mest teori og den andre delen «*blir dette gjort i flerkulturelle barnehager?*» blir svart på av intervjuene jeg har gjennomført.

2. TEORI

2.1. Høytidsmarkering i barnehagen

I boka *Høytidsmarkeringer i barnehagen* av Geir Winje er det laget en skisse over hvordan man kan gjennomføre ett opplegg for høytidsmarkeringer. Der står det forklart veldig konkret hva man kan gjøre for å pirre barnas nysgjerrighet, hvordan barna kan være med på å bestemme hvordan markeringen skal gjennomføres og hvordan man kan fortelle barna om høytiden på en spennende måte ved bruk av bilder, fortellinger og gjenstander.

Før man skal ha en samling med barna kan de ansatte i barnehagen fortelle at en høytid nærmer seg, hvem som feirer den og hvor i verden den feires. Noen barnehager setter frem gjenstander for å pirre barnas nysgjerrighet i forkant av markeringene (Winje, 2010, s. 25). Dette er en fin metode for å skape undring hos barna og det blir enklere å samtale med barna om det som skal skje når barna allerede er nyskjerrig.

I stedet for å blande seg inn i barns religiøse oppdragelse, kan barnehagen altså fokusere på andre forfold. Den skal ikke inspirere til eller legge til rette for at barn gjør religiøse erfaringer, men likevel sørge for at barn får lov til å gi uttrykk for dem. Samtidig skal alle barn få hjelp til å utvikle respekt for andres tanker og erfaringer – enten de er religiøse eller ikke. Da må de ansvarlige voksne ha fagkunnskap om både barn og religion, og ikke basere seg på ufaglige antakelser.

(Winje, 2010, s. 25)

Barnehagen skal altså ikke forkynne religioner men legge til rette for at barna får lov til å gi uttrykk for sin religion. Da er det viktig at barnehageansatte har kunnskap om de religionene som er representert i barnehagen.

Winje skriver også at det kan være fint å markere id etter at barna kommer tilbake i barnehagen etter feiring med familien, og at det kan være hensiktsmessig at barnehagen tematiserer fasten og åpenbaringen av Koranen når det er ramadan. (Winje, 2010, s. 79)

En rapport som heter «Alle teller mer» omhandler en evaluering av hvordan *rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* blir innført, brukt og erfart, og der står det følgende:

Styrene oppgir at de vektlegger de sju fagområdene i rammeplanen nokså ulikt. Spesielt «Kommunikasjon, språk og tekst» blir prioritert høyere enn de andre. Også «Antall, rom og form» prioriteres nokså høyt, mens «Nærmiljø og samfunn» og særlig «Etikk, religion og filosofi» vektlegges i liten grad. Evalueringen viser at det er en tendens til at fag som i skolesammenheng defineres som «grunnleggende ferdigheter», blir vektlagt i kompetansehevingstiltak, mens estetiske fagområder vies mindre oppmerksomhet.

(Bjar mfl., 2009, s. 193)

2.2. Hvorfor er det viktig at førskolelærere har kunnskap om ulike religioner?

Når man arbeider i barnehage må man regne med å møte familier med ulike religioner. I boka *Små mennesker, stort mangfold* beskriver de to hovedgrunner for at førskolelærere bør ha kjennskap til ulike religioner og livssyn:

For det første skal barnehagen arbeide i nær forståelse og samarbeid med barnas hjem. Dette presiseres allerede i barnehageloven § 1 og forutsetter at førskolelærere har kunnskap om barnets trosmessige hjemmebakgrunn.

(Barnehageloven § 1 referert i Eidhamar, 2002, s.12)

Den andre hovedgrunnen for at førskolelærere bør ha kjennskap til ulike religioner er fordi

Kunnskaper om religioner og livssyn skal formidles videre til barna. Rammeplanen legger opp til at andre trostradisjoner enn den kristne skal ha en plass i barnehagen når det er barn med slik bakgrunn i barnegruppen.»

(Ibid, s. 12)

Mangel på kunnskap og interesse kan spille inn på hvorvidt ansatte i barnehagen velger å markere ulike religiøse høytider. Mangel på kunnskap og interesse kan derfor føre til at markering av ulike religiøse høytider uteblir.

Eidhamar refererer til Aadnanes i boka *små mennesker-stort mangfold* og skriver at førskolelærere ikke trenger å være religiøs for å arbeide med religion og livssyn i barnehagen.

For å bli en god førskolelærer er det ikke nødvendig å ha en sterk livssynsmessig overbevisning. Det viktigste er at man har et reflektert og gjennomtenkt forhold til de grunnleggende livsspørsmålene. Her kan nettopp kampen med egen tvil og usikkerhet bidra til refleksjon og menneskelig modenhet.

(Aadnanes, 1992 referert i Eidhamar, 2002, s. 14)

2.3. Identitetsbekreftelse

Når man markerer ulike religiøse høytider som er representert i barnehagen, vil barna føle at de blir sett og hørt i større grad enn om barnehagen ikke markerer alle høytidene som er representert. Gjervan skriver i boka *se mangfold!* at barnehagen kan være et sted hvor minoritetsbarn får en annen type identitetsbekreftelse enn det de får i hjemme. Hvorvidt barna får identitetsbekreftelse i barnehagen er avhengig av personalets holdninger til mangfold og deres håndtering av mennesker med annen kultur. (Gjervan mfl., 2013, s. 141)

I en barnehage med et kulturelt mangfold er det viktig at personalet har en ressursorientert holdning til mangfold. Hvis barnehagen har integrert et kulturelt og språklig mangfold som en del av barnehagens pedagogikk, innhold og organisering, og personalet gir rom for det, kan vi si at barnehagen har en ressursorientert tilnærming til mangfold. (Gjervan mfl., 2013, s. 67)

I temaheftet om språklig og kulturelt mangfold står det skrevet at:

En naturlig synliggjøring av mangfold må være et viktig prinsipp i barnehagen. Dette innebærer at alle barn får identitetsbekreftelse slik at de kan utvikle positive selvbilder. Barnehagens personale må ta hensyn til at barn med minoritetsbakgrunn sine identifikasjoner kan bestå av både foreldrenes kulturelle bakgrunn og nye kulturer de lever i, samtidig som barna selv skaper sitt eget kulturelle uttrykk. Dermed kan nye generasjoner utvikle sammensatte identiteter eller det Østberg (2003) kaller plural integrert identitet.

(kunnskapsdepartementet 2006, s. 24)

2.4. Perspektivutvidelse

Gjervan mfl. skriver også i boka *se mangfold!* om hvordan barnehagen kan tilrettelegge for at alle barna får mulighet til perspektivutvidelse:

I møte med et barnehagepersonale som har en ressursorientert holdning til mangfold vil barn med ulik språklig, kulturell og religiøs bakgrunn kunne kjenne seg igjen i barnehagens innhold. Det vil si at barnehagens personale klarer å tilrettelegge på en slik måte at barn med ulik bakgrunn føler seg hjemme i barnehagen og kjenner seg igjen i hverdagens innhold.

(Ibid. s. 142)

I en slik barnehage vil både minoritetsbarn og majoritetsbarn få mulighet til perspektivutvidelse ved at barn og voksne lærer av hverandres forskjeller. (Ibid)

2.5. Foreldresamarbeid

Foreldresamarbeid er en viktig del av barnehagens oppgaver. I *rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* står det at «*Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling.*» (Barnehageloven § 1 Formål, 1. ledd, referert i kunnskapsdepartementet, 2011, s. 15)

Når man jobber i barnehage er det veldig viktig med et godt foreldresamarbeid.

Hvis man oppnår et godt foreldresamarbeid med alle foreldrene, blir det enklere for begge partene å kommunisere og forstå hverandre. I norske barnehager finner man ofte barn med ulike religion og bakgrunn, og som ansatt i en barnehage må man ha kunnskap om de ulike religionene som er representert i barnehagen. Det er viktig at de ansatte i barnehagen respekterer de ulike familienes ønsker for hva deres barn får lov til å delta i, slik at barnehagen kan legge til rette for at dette blir gjennomført på riktig måte.

I boka *kristen tro og tradisjon i barnehagen* av Helje Kringjebotn Sødal står det at foreldrene har det primære mandatet, altså myndigheten, over barnas oppdragelse, og at samfunnet har mandat til å gi barn kunnskaper og holdninger som gjør at de kan fungere bra i samfunnsfellesskapet. (Sødal, 2014, s. 14)

Det vil si at det er foreldrene som har myndighet over oppdragelsen av deres barn og derfor er viktig at barnehagen følger foreldrenes ønsker om hva barna skal eller ikke skal delta når det kommer til høytidsmarkeringer i barnehagen.

Tholin skriver i boka *yrkesetikk for førskolelærere* at personalet i barnehagen har ansvar for å gi foreldrene informasjon og begrunnelse for barnehagens virksomhet og la foreldrene medvirke i barnehagens virksomhet. (Tholin, 2008, s. 120-103).

Gjervan mfl. skriver at markering av høytider kan være liksom viktig for foreldrene som for barna og at foreldrene kan være en ressurs for barnehagen om hvordan man kan markere høytider.

Markering av høytider kan være vel så viktig for foreldrene som for barna. Det at barnehagen er opptatt av og tar initiativ til å markere noe som rører ved enkelte av foreldrene sin kulturelle og religiøse bakgrunn kan oppleves som respekt og anerkjennelse. Hvis barnehagen ikke har personale med erfaringer og kompetanse

knyttet til de ulike religiøse tradisjonene, er det særlig viktig at an samarbeider med foreldrene om hvordan feiringen av høytiden skal gjennomføres i barnehagen.

(ibid. s. 156)

Eidhamar skriver at familier som tilhører Jehovas vitner, ofte er svært interessert i et nært samarbeid med barnehagen. De ønsker for det første å få informasjon så tidlig som mulig om barnehagens opplegg slik at de kan gå gjennom det og finne ut hvilke deler som kan bli vanskelig for barna så de kan forberede dem. For det andre er foreldresamarbeid viktig for å unngå stereotype oppfatninger om barna fra Jehovas vitner som noen vitner opplever at lett kan skje. (Eidhamar, 2002, s. 238)

3. METODE

I dette kapittelet skal jeg legge frem metoden jeg har brukt for å få svar på min problemstilling om hvorfor det er viktig å markere religiøse høytider i barnehagen og om dette blir gjort i flerkulturelle barnehager.

3.1. Kvalitativ metode

Jeg har en kvalitativ metode siden den problemstillingen jeg har er enklest å få svar på gjennom intervju. Grunnen til at jeg valgte å bruke intervju er fordi jeg skulle finne ut om barnehagene markerte ulike religiøse høytider som barna representerte. Derfor valgte jeg å snakke med en pedagogisk leder i to ulike flerkulturelle barnehager. Kvalitativ forskning baserer seg på innsamlingsmetoder som for eksempel intervju og observasjon. Blikket rettes mot menneskers hverdagshandlinger i sin naturlige kontekst som foreksempel intervju av barnehageansatte. (Bergsland & Jæger, 2014, s. 67)

Kvalitativ forskning går altså i dybden på få enheter.

3.2. Utvalg

Jeg har valgt å intervju to pedagogiske ledere i to forskjellige flerkulturelle barnehager. Grunnen til at jeg valgte å intervju to pedagogiske ledere er fordi det er de som har ansvar for planlegging og gjennomføring av pedagogiske opplegg i barnehagen som for eksempel markering av religiøse høytider. Jeg har et strategisk utvalg fordi jeg valgte disse to barnehagene på grunn av at jeg visste på forhånd at begge barnehagene hadde et kulturelt mangfold.

3.3. Halvstrukturert intervju og intervjuguide

Før intervjuene laget jeg meg en intervjuguide med åpne spørsmål som jeg stilte intervjuobjektet. De åpne spørsmålene førte til at jeg kunne stille flere under-spørsmål som en naturlig del av samtalen hvis det dukket opp spørsmål under veis.

3.4. Pragmatisk tilnærming

Jeg hadde hverken en induktiv tilnærming der jeg gikk inn med helt åpent sinn eller en deduktiv tilnærming der jeg hadde utarbeidet et sett av hypoteser og variabler som ikke endret seg i løpet av forskningsarbeidet. (Postholm & Jacobsen, 2011 s. 40-41) Før jeg gikk ut i barnehagene og intervjuet de pedagogiske lederne, hadde jeg en liten formening av hva jeg kunne få som svar, men jeg var åpen for at disse meningene kunne bli både bekreftet og avkreftet. Jeg hadde derfor en pragmatisk tilnærming, siden tilnærmingen min lå i mellom det induktive og det deduktive.

3.5. Analyse av datamateriell

Jeg tok opptak av begge intervjuene mine som jeg transkriberte etterpå. Da ble det enklere å være tilstede under hele intervjuet i stedet for å ta notater av de svarene intervjuobjektene ga meg. Jeg transkriberte intervjuene slik at det ble enklere å sortere den informasjonen som var relevant og det som ikke var relevant for min oppgave. Da jeg laget intervjuguiden hadde jeg noen hovedtema med spørsmål til. Disse temaene har jeg brukt som kategorier i resultatdelen min.

3.6. Etske hensyn

Før jeg skulle intervju de pedagogiske lederne, spurte jeg om det var greit om jeg tok opptak av samtalen. Jeg forklarte at lydopptakene ville bli slettet etter at jeg hadde transkribert intervjuet. Jeg ga de også beskjed om at jeg ville anonymisere barnehagen og intervjuobjektet. Jeg fortalte intervjuobjektene at de kunne trekke seg fra intervjuet når som helst, hvis de angret seg. Jeg har anonymisert barnehagene og de pedagogiske lederne med fiktive navn i oppgaveteksten slik at de ikke skal være gjenkjennbare for noen.

4. RESULTATER

Jeg har delt opp intervjuet mitt i fire kategorier: Hvilke høytider markeres og hvordan markeres de, foreldresamarbeid, viktigheten med disse markeringene og identitetsbekreftelse.

4.1. Hvilke høytider markeres?

Oda svarte at de ikke markerte andre religiøse høytider enn de som er i kristendommen fordi de ikke har følt at det har vært naturlig fordi det har vært litt variasjon i hvilke land barna kommer fra og flere av de flerkulturelle er kristne. De hadde markert id tidligere, men de opplevde at de muslimske barna ikke var tilstede når de skulle markere det fordi barna hadde fri fra barnehagen når det var id.

Kari svarte at det stod på planen deres at ramadan starter 18. Juni i år. Da brukte de å snakke om hva de som er muslimsk gjør og hvorfor det er sånn. Jeg fikk det samme svaret fra Kari som fra Oda om at de ikke markerte id fordi de opplevde at barna var hjemme fra barnehagen de dagene det var id.

4.2. Hvordan markeres de?

Oda fortalte barnehagen valgte å markere FN-dagen istedet for religiøse høytider. Da inviterte de alle foreldre til en sosial samling med mat og sanger fra andre land.

Jeg spurte Oda om det kun var kristne og islamske barn i barnehagen, og da svarte hun at de hadde en gutt som tilhørte jehovas vitner og at det også var barn som va humanister.

Da jeg spurte Oda om det barnet som var jehovas fikk være med å feire bursdager eller markere de kristne høytidene i barnehagen, svarte hun at foreldrene ikke hadde sagt noe på det, så da fikk han være med og feire.

Kari sa at de bruker å markere ramadan og id ved å samtale og lese bøker om den muslimske kulturen når de muslimske barna enda var i barnehagen. Hun fortalte at de muslimske barna fikk lov til å snakke om kulturen og religionen deres i samlingsstunder og ellers i barnehagen. Kari sa at en jente som er fra Somalia fortalte da de skulle spise at «vi spiser med denne hånden», og da Kari spurte hvorfor svarte hun at det var denne hånden som var ren fordi den andre brukte de når de var på do. Jenta fortalte også hvordan hun gjorde det når hun skulle be. Det var ingen av barna som syntes det var rart, de syntes bare det var spennende. Det er jo viktig å bli bekreftet på det som er vanlig hos dem sa Kari.

Jeg spurte også Kari om det kun var kristne og muslimske barn i barnehagen og da svarte hun at de også hadde en gutt som tilhørte jehovas vitner. Jeg stilte det samme spørsmålet til henne om gutten fikk være med og feire bursdager og markere religiøse høytider. Da svarte hun at han fikk lov til å være med å feire bursdager. Kari sa at de ikke feiret med kake og is, men at bursdagsbarnet fikk lov til å bestemme varmrett. Foreldrene til gutten hadde sagt at det var greit at han fikk bestemme varmrett, men at han ikke skulle ha krone på hodet eller bli sunget bursdagssang til. Før jul så bruker det å være et tilbud om å få gå i kirka på julevandring der barna får kle seg ut og være med på å spille juleevangeliet. Vi bruker å si ifra på forhånd, så de som ikke skal være med får være i barnehagen.

4.3. Foreldresamarbeid

Jeg spurte Oda om de ga foreldrene informasjon på forhånd før de skulle markere de kristne høytidene. Hun svarte at de alltid hadde spurt foreldrene om det var greit at barna deres ble med på markeringer. Hvis barna ikke får være med i kirka på julevandring for eksempel, så får de være igjen i barnehagen.

Jeg spurte også Oda om de brukte foreldrene som ressurs i markeringer og da svarte hun at foreldrene brukte å ta med mat til markeringen av FN-dagen.

Kari fortalte at hver andre måned brukte de å sende ut et brev til foreldrene om hva de hadde holdt på med den siste tiden. Hun fortalte også at de var med på et prosjekt der de skulle lære seg hvordan de kunne kommunisere bedre med fremmedspråklige foreldre. Hun sa at akkurat nå var planen at de skulle spørre de foreldrene som har skolestartere om hvordan de opplevde å komme til barnehagen når de var ny i landet, og hva som var viktig for dem, slik at de visste hva de skulle legge vekt på videre. De brukte også tolk noen ganger på foreldremøter og foreldresamtaler. Akkurat nå hadde de en dame fra Etiopia som var der for å bli bedre i norsk. Det er en ressurs for barnehagen fordi hun kan snakke samme språk som de foreldrene som har Eritreisk bakgrunn fortalte hun.

Det er i samarbeid med foreldrene alt sammen, så i forhold til nasjonaldager kan noen ha et vanskelig forhold til hjemlandet, så det er viktig å spørre fra år til år. Det er ikke sånn at «slik gjør vi det her», men vi spør foreldrene fra år til år om det er greit at vi feirer nasjonaldagene sa Kari. Foreldrene fikk også være med på å bestemme hvordan de ville at de skulle markere det, slik at de ikke følte seg overtrampet.

4.4. Viktigheten med disse markeringene

Siden Oda sa at de ikke markerte andre religiøse høytider enn de kristne, spurte jeg ikke henne om dette spørsmålet.

Kari svarte at hun trodde at de barna som var 4-5 år er stolte av at «denne maten her har mamma eller pappa vært med å laget». Hun svarte også at barna syntes det var stas med slike markeringer.

4.5. Identitetsbekreftelse

Jeg spurte Oda om minoritetsbarn får identitetsbekreftelse i barnehagen og da svarte hun at de har flagg fra de landene barna kommer fra hengende over garderobeplassene deres. Tidligere hadde de hatt plakater med «hei» på ulike språk, men det hadde de ikke lengre. Hun sa at de hadde språkplakater som de brukte en del når de hadde språkgrupper og at de brukte å skrive opp noen ord fra de språkene som barna brukte hjemme.

Kari fortalte at de brukte å markere alle nasjonaldagene til de landene barna representerte. Da brukte foreldrene til barna å komme i barnehagen og lage mat fra det landet de kom fra. De satte også opp flagget til det landet som har nasjonaldag sammen med det norske sa hun. Kari sa at de brukte å låne bøker og at de hadde blandt annet lånt ei bok som heter «den virvlende hijab». De brukte også å låne lydbøker og bøker med morsmålet til barna slik at barna kunne se, og de voksne kunne fortelle hva boka handlet om sa hun.

Kari fortalte at de hadde hatt fokus på å lært litt fra alle landene som er representert i barnehagen. De hadde lært hvordan flagget såg ut, hvor landene befinner seg på kartet og hvor de er på globusen, litt om hva slags dyr som lever i de forskjellige landene og om det er noen spesielle matretter der. Barna har også fått smakt litt på mat som er fra de forskjellige landene.

De hadde også laget noen kort med hva eple, banan, pære og lignende heter på de forskjellige språkene.

5. ANALYSE OG DRØFTING

«Hvorfor er det viktig å markere ulike religiøse høytider i barnehagen og blir dette gjort i flerkulturelle barnehager?»

I dette kapitlet har jeg drøftet resultatene mine opp mot den teorien jeg har brukt i teorikapitlet for å få svar på min problemstilling. Jeg har gjennom dette studiet forsøkt å få svar på hvorfor det er viktig at barnehagene markerer ulike religiøse høytider og om dette faktisk blir gjort i flerkulturelle barnehager.

5.1. Oppgavens gyldighet

Teorien og emnene i min oppgave har jeg valgt ut fra eget interessefelt. Teorien og intervjuene har gitt meg dybde og et godt svar på min problemstilling. Teorien jeg har brukt er i stor grad hentet fra rammeplan og teoretikere som Geir Winje mfl., Marit Gjervan mfl., Levi Geir Eidhamar og en rapport av Bjar mfl. Min forståelse av deres teorier preget hvordan jeg tolket datamaterialet mitt og hvordan jeg drøftet mine resultater. Siden jeg har kvalitative intervju har jeg prøvd å gjengi svarene så korrekt som mulig i resultatkapitlet mitt. Når man bruker en kvalitativ metode vil man nødvendigvis ikke få de samme svarene om man gjør den samme forskningen igjen fordi barnehagen er stadig i endring og mennesker kan endre meninger og oppfatninger av ulike hendelser.

5.2. Høytidsmarkering i flerkulturelle barnehager. Blir det gjort?

Angående høytidsmarkering i barnehagen var det bare en av de to pedagogiske lederne jeg intervjuet som sa at de markerte andre religiøse høytider enn de kristne høytidene. Ingen av barnehagene markerte id på grunn av at de muslimske barna hadde fri fra barnehagen de dagene id brukte å bli markert. I alle barnehagene jeg har vært i har de kristne høytidene blitt markert, selv om barna har fri fra barnehagen i jula og i påsken. Hvorfor skal det være annerledes når det kommer til ikke-kristne høytidsmarkeringer? Hvorfor velger barnehagene å ikke markere andre religiøse høytider på grunn av at barna har fri? Er ikke andre religiøse høytider like viktig å markere som de kristne høytidene? Dette fikk ikke jeg noe svar på i mine intervju, men i rapporten av Bjar mfl. skriver de at fagområdet «Etikk, religion og filosofi» vektlegges i liten grad i barnehager rundt omkring i landet fordi det en tendens til at

etiske fagområder får mindre oppmerksomhet i det pedagogiske arbeidet. Dette er fordi det i skolesammenheng ikke defineres som «grunnleggende ferdigheter». (Bjar mfl., 2009, s. 193) Dette viser at barnehager jobber mer med fagområder som er «viktig» at barna kan noe om før de begynner på skolen, slik som fagområdene «antall, rom og form» og «kommunikasjon, språk og tekst». Barnehager velger selv hvordan de vil vektlegge de syv ulike fagområdene i rammeplanen, men alle fagområdene og hvordan de skal arbeide med de, skal være nedskrevet i barnehagens årsplan. Denne rapporten viser at fagområdet «Etikk, religion og filosofi» blir lagt minst vekt på i barnehagene rundt om kring i landet. Dette kan skyldes mangel på kunnskap eller interesse fra de ansatte i barnehagene og/eller at de legger mer vekt på de fagområdene som barna har «mest» bruk for å lære noe om før de begynner på skolen. Derfor kan det være at også høytidsmarkeringer blir nedprioritert i flerkulturelle barnehager.

Oda fortalte at de ikke markerte de islamske høytidene med hverken samlingsstunder, samtaler, fortellinger og lignende til tross for at de hadde to muslimske barn i barnehagen.

I *rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* står det at

«gjennom arbeidet med etikk, religion og filosofi skal barnehagen bidra til at barna får kjennskap til kristne høytider og tradisjoner og tradisjoner knyttet til høytider i religioner og livssyn som er representert i barnegruppen.» (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 47)

Selv om det bare var to muslimske barn i denne barnehagen, så er Islam representert, og slik jeg tolker det så skal denne barnehagen sørge for at barna får kjennskap til de tradisjonen som er tilknyttet Islam.

Winje beskriver en fin måte for hvordan man kan legge til rette for hvordan man kan markere religiøse høytider i en barnehage. Han skriver at før man skal ha en samling med barna kan de ansatte i barnehagen fortelle at en høytid nærmer seg, hvem som feirer den og hvor i verden den feires. Noen barnehager setter frem gjenstander for å pirre barnas nysgjerrighet i forkant av markeringene. (Winje, 2010, s. 25). Dette synes jeg er en fin måte barnehagen kan arbeide på for å gjøre høytidsmarkeringer til en viktig del av barnehagens innhold. Barnehagene bestemmer selv hvordan de vil arbeide for å markere religiøse høytider. De trenger ikke å markere for eksempel id med mat fra den muslimske kulturen, men de kan for eksempel markere ved at de samtaler om det i en samlingsstund, leser bøker, ser på bilder eller hører på musikk sammen med barna. Jeg tror kanskje at noen barnehager ser på religiøse høytidsmarkeringer som noe stort og som tar masse tid, men det finnes måter som kan gjøre det ganske enkelt og som ikke vil ta ekstra tid for personalet. Hvis barnehagen har samlingsstund som en del av dagsrytmen, føler ikke jeg det er noe i veien for at man kan

samtale med barna om ulike religioner, se på bilder eller høre musikk som en religiøs markering. Eidhamar refererer til Aadnanes i boka små mennesker-stort mangfold og skriver at førskolelærere ikke trenger å være religiøs for å arbeide med religion og livssyn i barnehagen men at det viktigste er at man har et reflektert og gjennomtenkt forhold til de grunnleggende livsspørsmålene. (Aadnanes, 1992 referert i Eidhamar, 2002, s. 14) Dette viser at barnehageansatte selv ikke trenger å være religiøse for å arbeide med religion i barnehagen. Barnehageansatte må kunne møte barnas spørsmål på en god måte og legge rette for at barna også skal kunne reflektere over hva de tenker om sine spørsmål.

I barnehagen der Kari jobbet, markerte de heller ikke id, men når det var ramadan i tiden før id brukte de å samtale om og lese bøker som omhandlet den muslimske kulturen. De muslimske barna fikk også lov til å fortelle om hva de brukte å gjøre og hvorfor det var slik, når de hadde samlingsstund og ellers i barnehagen. Dette syntes de andre barna var spennende, fortalte Kari. Her vises det at barnehagen legger vekt på å markere de religionene som er representert i barnehagen, ved at de har kunnskaper om religionene og de formidler denne kunnskapen videre til barna. Gjervan skriver at i en barnehage med et kulturelt mangfold er det viktig at personalet har en ressursorientert holdning til mangfold. Hvis barnehagen har integrert et kulturelt og språklig mangfold som en del av barnehagens pedagogikk, innhold og organisering, og personalet gir rom for det, kan vi si at barnehagen har en ressursorientert tilnærming til mangfold. (Gjervan mfl., 2013, s. 67)

Denne barnehagen mener jeg har en ressursorientert holdning til mangfold fordi de markerte de ulike religionene som var representert i barnehagen og de lot barna få lov til å fortelle om sin kultur i samlingsstunder. Denne barnehagen markerte også alle nasjonaldagene til de landene barna kom fra, og dette viser at barnehagen også legger vekt på at barnas kultur skal vises i barnehagens arbeid.

5.3. Foreldresamarbeid

Begge barnehagene fortalte at de hadde et godt foreldresamarbeid og at de var nøye med å gi informasjon til foreldrene i forholdt til høytidsmarkeringer. Likevel fikk jeg et inntrykk av at i barnehagen der Kari arbeidet, jobbet de bedre med foreldresamarbeid enn i den barnehagen Oda arbeidet i. Grunnen til dette var fordi Kari fortalte at de ga foreldrene informasjon om hva barna hadde vært med på i barnehagen hver andre måned, de hadde en vikar i barnehagen på språkopplæring som snakket samme språk som noen av foreldrene til barna og de brukte tolk på foreldremøter og foreldresamtaler. De var også med i et prosjekt der personalet skulle

lære seg å kommunisere bedre med fremmedspråklige foreldre. Foreldrene i denne barnehagen fikk også være med på å bestemme hvordan nasjonaldagen deres skulle markeres samt at de fikk komme i barnehagen og lage mat sammen med barna på nasjonaldagene. Sødal skriver at foreldrene har det primære mandatet, altså myndigheten, over barnas oppdragelse, og at samfunnet har mandat til å gi barn kunnskaper og holdninger som gjør at de kan fungere bra i samfunnsfellesskapet. (Sødal, 2014, s. 14) I denne barnehagen har de et godt samarbeid med foreldrene med tanke på markeringer, fordi de lar foreldrene være med å bestemme hvordan de vil at markeringer i barnehagen skal foregå.

I barnehagen der Oda arbeidet fikk jeg et mye kortere svar på hvordan de arbeidet for å skape et godt foreldresamarbeid. Hun svarte at de alltid spurte foreldrene om barna deres fikk være med på religiøse markeringer, men ikke noe mer enn det. Da jeg spurte Oda om det barnet som var Jehovas fikk være med å feire bursdager i barnehagen, svarte hun at foreldrene ikke hadde sagt noe på det, så da fikk han være med og feire.

Det virket som om de ikke hadde spurt foreldrene om det var greit. Dette ga meg ett inntrykk av at personalet kanskje tenkte at det var foreldrenes sitt ansvar å måtte si ifra at barnet deres ikke fikk lov å ta del i de markeringene som foregikk i barnehagen. Eidhamar skriver i boka små mennesker, stort mangfold at barnehageloven § 1 forutsetter at førskolelærere har kunnskap om barnets trosmessige hjemmebakgrunn. (Barnehageloven § 1 referert i Eidhamar, 2002, s.12). Kanskje er det noen foreldre som tar det som en selvfølge at barnehageansatte skal ha kunnskap om ulike religioner og hva barna skal ta del i? Noe som faktisk er en selvfølge. Tholin skriver i boka yrkesetikk for førskolelærere at personalet i barnehagen har ansvar for å gi foreldrene informasjon og begrunnelse for barnehagens virksomhet og la foreldrene medvirke i barnehagens virksomhet. (Tholin, 2008, s. 120-103). Derfor er det viktig i slike situasjoner at barnehageansatte gir informasjon til foreldrene og spør foreldrene om det er greit at deres barn tar del i bursdagsfeiringer og religiøse markeringer, i stedet for å vente på at foreldrene skal ta initiativ til å fortelle at deres barn ikke skal være med. Eidhamar skriver at familier som tilhører Jehovas vitner, ofte er svært interessert i et nært samarbeid med barnehagen. De ønsker for det første å få informasjon så tidlig som mulig om barnehagens opplegg slik at de kan gå gjennom det og finne ut hvilke deler som kan bli vanskelig for barna så de kan forberede dem. For det andre er foreldresamarbeid viktig for å unngå stereotype oppfatninger om barna fra Jehovas vitner som noen vitner opplever at lett kan skje. (Eidhamar, 2002, s. 238). I dette tilfellet stemmer ikke dette siden Oda ikke har fått

noen spørsmål fra foreldrene om hva som skal skal skje under høytidsmarkeringer i barnehagen.

5.4. Viktigheten med religiøse høytidsmarkeringer

Da jeg spurte Kari om hvorfor hun mente at religiøse markeringer var viktig, svarte hun ganske kort at hun trodde barna syntes det var stas med slike markeringer og at de var stolte over at foreldrene deres hadde vært med å laget maten de spiste i barnehagen. Det virket som om hun snakket om markering av nasjonaldagene da jeg spurte henne. Hun nevnte ikke noe om at det var viktig for barnas identitetsutvikling at barnehagen markerte religiøse høytider. Kari fortalte at de ikke-muslimske barna syntes det var spennende å høre om den muslimske kulturen når de muslimske barna snakket om den. Dette viser at Kari legger merke til at barna er interessert i det de får vite om andre religioner, men hun er kanskje ikke så bevisst på hva dette har å si for de barna med ikke-kristen religion.

Gjervan mfl. skriver at barnehagen kan være et sted hvor minoritetsbarn får en annen type identitetsbekreftelse enn det de får i hjemme. Hvorvidt barna får identitetsbekreftelse i barnehagen er avhengig av personalets holdninger til mangfold og deres håndtering av mennesker med annen kultur. (Gjervan mfl., 2013, s. 141)

Da jeg spurte Kari om barna i barnehagen fikk oppleve identitetsbekreftelse, kom hun med mange svar, men hun nevnte ikke at de religiøse markeringene gav barna identitetsbekreftelse. Hvorfor nevnte hun ikke høytidsmarkeringene? Jeg mener at religiøse høytidsmarkeringer er en stor del av barns identitetsbekreftelse i barnehagen siden religion henger nøye sammen med identiteten til barna. I barnehagen der Kari arbeidet, nevnte jeg at jeg følte de hadde en ressursorientert tilnærming til mangfold. De markerte religiøse høytider, men de lot også barna få identitetsbekreftelse i andre sammenhenger i barnehagen. Blandt annet ved at de feiret alle nasjonaldagene fra de landene barna kom fra og de hadde bøker som omhandlet blandt annet den muslimske kulturen. De var også veldig bevisst på at barna skulle være stolte over sin bakgrunn og at andre barn kunne få lærdom av andre kulturer enn sin egen.

Gjervan skriver at et barnehagepersonale som har en ressursorientert holdning til mangfold vil la barn med ulik språklig, kulturell og religiøs bakgrunn kunne kjenne seg igjen i barnehagens innhold. I en slik barnehage vil både minoritetsbarn og majoritetsbarn få mulighet til perspektivutvidelse ved at barn og voksne lærer av hverandres forskjeller.

(Gjervan, 2013, s. 142) I denne barnehagen vil barna få en perspektivutvidelse fordi de får lære mye om hverandres religioner og kulturer.

Det virket som om Kari hadde mye kunnskap og erfaringer med å arbeide med ulike kulturer i barnehagen, fordi hun var veldig reflektert over det hun fortalte meg.

Winje skriver at barnehagen ikke skal inspirere til eller legge til rette for at barn gjør religiøse erfaringer, men likevel sørge for at barn får lov til å gi uttrykk for dem. Samtidig skal alle barn få hjelp til å utvikle respekt for andres tanker og erfaringer – enten de er religiøse eller ikke. Da må de ansvarlige voksne ha fagkunnskap om både barn og religion, og ikke basere seg på ufaglige antakelser. (Winje, 2010, s. 25) I barnehagen der Kari arbeidet fikk barna lov til å gi uttrykk for sine religiøse erfaringer ved at de fikk snakke om det i samlingsstunder og at de voksne tok initiativ til å samtale og lese bøker som omhandlet barnas religion og kultur. I barnehagen der Oda arbeidet markerte de som sagt ikke andre religiøse høytider enn de kristne høytidene. Dette ser jeg på som et tegn på at de ikke synes høytidsmarkeringer er viktig. Ut i fra de svarene hun gav meg, fikk jeg ett inntrykk på at det kanskje var mangel på kunnskap som gjorde at de valgte å ikke markere, eller at de valgte å fokusere på kunnskapsområder som de følte var mer viktig. Jeg fikk også et inntrykk av at barnehagen hadde litt lite fokus på å gi barna identitetsbekreftelse. I temaheftet om språklig og kulturelt mangfold står det at synliggjøring av mangfold må være et viktig prinsipp i barnehagen. Dette innebærer at alle barn får identitetsbekreftelse slik at de kan utvikle positive selvbilder. (kunnskapsdepartementet 2006, s. 24) Det eneste Oda svarte da jeg spurte om barna fikk identitetsbekreftelse var at de hadde flagg fra de landene barna kom fra på garderobeplassene deres og at de hadde noen språkplakater som de brukte da de hadde språkgrupper. Dette mener jeg er for lite for å gi barn identitetsbekreftelse.

Gjervan mfl. skriver at markering av høytider kan være vel så viktig for foreldrene som for barna fordi det kan oppleves som respekt og anerkjennelse. Hvis barnehagen ikke har personale med erfaringer og kompetanse knyttet til de ulike religiøse tradisjonene, er det særlig viktig at an samarbeider med foreldrene om hvordan feiringen av høytiden skal gjennomføres i barnehagen. (Gjervan mfl. 2013, s.156)

6. KONKLUSJON

I dette studiet har jeg forsøkt å finne svar på hvorfor det er viktig å markere ulike religiøse høytider, hvordan barnehagene arbeider med foreldresamarbeid og om barnehagene faktisk markerer de høytidene som er representert i barnehagen. Jeg har vært i to forskjellige barnehager og intervjuet en pedagogisk leder. Begge barnehagene hadde et kulturelt mangfold. Jeg har brukt teori for å drøfte og analysere svarene jeg fikk fra intervjuobjektene.

For å få svar på problemstillingen min som er «*Hvorfor er det viktig å markere ulike religiøse høytider i barnehagen og blir dette gjort i flerkulturelle barnehager?*» har jeg tatt utgangspunkt i de kategoriene jeg brukte i resultatkapitlet og teorien i teorikapitlet.

Under det første intervjuet jeg gjorde med Oda, fant jeg fort ut at denne barnehagen ikke la vekt på å markere ulike religiøse høytider som var representert i barnehagen fordi barna det gjaldt ikke var i barnehagen når de skulle markere. Dette synes jeg er en dårlig unnskyldning for å ikke markere høytider. I denne barnehagen virket det som om de ikke syntes det var viktig for barna og foreldrene at de markerte deres religiøse høytider. De hadde også lite fokus på å gi minoritetsbarn identitetsbekreftelse i barnehagehverdagen.

I den andre barnehagen der Kari arbeidet, markerte de de høytidene som var representert i barnehagen. Der virket det som om de hadde et mye større fokus på å gi barna identitetsbekreftelse i barnehagehverdagen. De hadde også et større fokus på å skape et godt foreldresamarbeid med minoritetsforeldrene ved at de var med på et prosjekt for å lære seg å samarbeide bedre med minoritetsforeldre. Begge barnehagene hadde en ansatt som var muslimsk. Oda nevnte ikke at de brukte henne som ressurs i foreldresamarbeid, mens Kari sa at den ansatte var en ressurs for barnehagen og barna fordi hun kunne snakke samme språk som noen av minoritetsfamiliene. I min undersøkelse fant jeg ut at bare en av de to barnehagene jeg intervjuet markerte ulike religiøse høytider. Grunnen til at det er viktig å markere ulike religiøse høytider som er representert i barnehagen er fordi det gir identitetsbekreftelse hos barna og barna kan føle seg stolte av sin kultur og religion. Dette gir også perspektivutvidelse for barna i barnehagen, fordi de får lære av hverandres forskjeller. Jeg har gjennom denne undersøkelsen fått bekreftet mine tanker om at noen barnehager unngår å markere høytider til de religionene som er representert i barnehagen.

7. LITTERATURLISTE

- Andersen, C.E., Bleka, M. & Gjervan, M. (2013) *Se mangfold! Perspektiver på flerkulturelt arbeid i barnehagen*. (2. utg.) Latvia: Cappelen Damm AS.
- Bergsland, M.D & Jæger, H. (2014) *Bavhøloroppgaven i barnehagelærerutdanningen*. Latvia: Cappelen Damm AS.
- Bjar, H., Føsker, L.L., Hogsnes, H.D., Jansen, T.T., Nordtømme, S., Tholin, K.R., Østrem, S. (2009). *Alle teller mer. En evaluering av hvordan Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver blir innført, brukt og erfart*. Tønsberg: Høgskolen i Vestfold (rapport 1/2009) Hentet fra <http://www.evalueringportalen.no/evaluering/alle-teller-mer-en-evaluering-av-hvordan-rammeplan-for-barnehagens-innhold-og-oppgaver-blir-innført%252C-brukt-og-erfart>
- Eidhamar, L.G. (2002) *Små mennesker – stort mangfold. Religioner og livssyn i barnehagen*. Kristiansand: Høyskoleforlaget AS – Norwegian academic Press.
- Gjervan, M. (red.) (2006) *Språklig og kulturelt mangfold*. Kunnskapsdepartementet.
- Jacobsen, D.I. & Postholm M.B. (2011). *Læreren med forskerblikk: innføring i vitenskapelig metode for lærerstudenter*. Høyskoleforlaget.
- Kunnskapsdepartementet (2011) *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Statistisk sentralbyrå (2014). *Trus- og livssynssamfunn utanfor Den norske kyrkja*. Hentet 23.04.2015, fra <http://ssb.no/kultur-og-fritid/statistikker/trosamf>
- Sødal, H.K. (2014) *Kristen tro og tradisjon i barnehagen*. (5. utg.) Latvia: Cappelen Damm AS.
- Tholin, K.R (2008) *Yrkesetikk for førskolelærere*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Winje, G. (2010) *Høytidsmarkering i barnehagen*. Kristiansand: Høyskoleforlaget AS – Norwegian Academic Press.